

Att navigera skrift i en skriftlig kultur

En kvalitativ studie av personer som

läser med TTS-program

Av: Max Pahmp

Handledare: Ingrid Forsler

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande

Kandidatuppsats 15 hp

Media och kommunikationsvetenskap

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Till - Annette Mars, min dyra mor som lärt mig hur man äter elefanter

Tack också till,

Ingrid Forsler, min handledare

Roberto De Valle Alcalá, som lärde mig att tro på min akademiska
förmåga

Abstract

Titel: Att navigera skrift i en skriftlig kultur: En kvalitativ studie av personer som läser med TTS-program

Termin: Vårterminen 2021

Författare: Max Pahmp

Handledare: Ingrid Forsler

Stora delar av världen är idag uppbyggda av skriftliga kulturer. För att kunna använda teknik och delta i dessa kulturer behöver människor behärska läskonst. I denna studie undersöks hur människor som har nedsatt läsförmåga navigerar sig kring skrift i skriftliga kulturer med hjälp av text-to-speech program (TTS-program). Studiens teoretiska disposition är skapad genom Ongs teorier om primärt skriftliga och talspråkliga kulturer samt McLuhans mediumteori för att kunna förstå skrift som för det första, en teknologi vilket möjliggör dagens teknik och för det andra, förstå vad ett medium innebär. Med etnografisk ansats intervjuades fyra människor med nedsatt läsförmåga om deras erfarenheter och användning av mediet TTS-program vid läsning. Syftet med detta sätt att undersöka mediet TTS-program va att förstå deltagarnas sätt att använda det under läsning genom deras egna ord. Resultatet i denna studie visar att när deltagarna läser med TTS-program används det i kombination med en mängd andra medium, metoder och processer vilka tillsammans skapar ett slags personligt nätverk vilket deltagarna konstruerat för att läsa på ett sätt som passar dem.

Nyckelord: TTS-program, mediumteori, skriftlig kultur, talspråklig kultur, läsprocesser

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1. Bakgrund.....	6
1.2. Syfte och frågeställningar	7
2. Tidigare forskning.....	8
2.1. Text-to-speech, läsförmåga, lärande och kunskap.....	8
2.2. Former av läsande	9
3. Teoretiskt perspektiv.....	11
3.1. Skrift är en teknologi.....	11
3.2. Primärt skriftlig och muntlig kultur	12
3.2.1. Skriftlig och muntlig talspråkighet	13
3.2.2. Muntlig litteratur	13
3.3. Minnestekniker utan skrift	13
3.4. Språkets modalitet påverkar uttryck och tanken	15
3.5. Mediumteori.....	16
3.5.1. Heta och kalla medium	16
4. Metod och material	18
4.1. Etnografi.....	18
4.1.2. Reflexivitet.....	19
4.2. Halvstrukturerade intervjuer	19
4.3 Kvalitetssäkrad analys av data	20
4.4.1. Fältarbete.....	21
4.5. Presentation av deltagare	22
5. Analys	24
5.1. Hur “vi” läser	24
5.2. “Känsla” i läsning	26
5.3. Minnestekniska strategier i en digital, skriftlig värld	28
5.3.1. Muntlighetens register.....	29
6. Diskussion.....	31
6.1. Att läsa med TTS-program	31
6.1.2. Lärprocesser och minne	31
6.2. Utförande nätverk	32
7. Sammanfattningsvis	36
7.1. Vidare forskning	36
8. Appendix.....	38
Appendix 1. Text till deltagare	38
Appendix 2. Intervjuguide	39

1. Inledning

Couldry (2010) beskriver i sin bok *Why voice matters* en "kris" som "röst" och "erkännande av röst" stod/står inför, en del av denna kris är att röster inte erkänns eller lyssnas till. Ett utav kraven för att "röst" ska kunna erkännas är att rösten är inbegripen i ett utbyte, en dialog med andra röster (Couldry 2010). Stora delar av hur röst kommuniceras idag är i skrift och vetenskaplig fokus vid undersökningar av röst ligger ofta på de skriftliga manifestationerna av röster.

Förutom vetenskaplig fokus på att undersöka det som är fixerat i skrift är världen till stor del även disponerad på det sättet att vi många gånger värdesätter det skrivna ordet över det talade ordet (Ong 1990). En del av den kris Couldry (2010) talar om observeras och utspelar sig således sannolikt, och i stor omfattning, i skriven form. För att kunna nå och uttrycka sin röst i skrift krävs då att människor behärskar skrivkonst och läsande. Men, förmågan att kunna läsa skrift är inte något som faller naturligt för alla eller något som görs utan svårigheter. Det är därför, i en värld där fokus ligger på det skrivna ordet, intressant att undersöka hur människor med nedsatt läsförmåga tar till sig information och deltar i samhället då de kan ha andra förutsättningar att läsa sig till information i "primärt skriftliga kulturer".

För att förstå en del av skriftens inverkan på vårt samhälle och oss som människor bör skriften betraktas som en teknologi vilken möjliggör alla de medium och teknologier som vi idag använder (Ong 1990). Ett medium som inte bara är baserat på skrift men som också kan hjälpa människor med nedsatt läsförmåga att läsa skrift är text-to-speech program (TTS-program). Kombinerat kan Ong (1990) och McLuhan (2013) med sin mediumteori tillsammans skapa ett teoretiskt ramverk som kan ge förståelse för TTS-program som medium och hur detta medium används utav människor med nedsatt läsförmåga.

1.1. Bakgrund

TTS-program är digitala program som kan göra elektroniska texter ljudliga genom artificiella röster. Programmen används till stor del av människor som har problem med att läsa texter men har på senare tid fått större spridning. Urvalet av olika TTS-program är i nutid så pass brett att där finns program som fyller specifika ändamål. Till exempel finns där TTS-program som används för att göra voice-overs till videoklipp i Tik-Tok, Instagram, för reklam, andra TTS-program som på ett så människolikt vis som möjligt läser upp skönlitteratur, för att nämna några. Den forskning som gjorts om TTS-program är ofta anknuten till det pedagogiska forskningsfältet, specifikt den påverkan TTS-program kan ha på lärandesituationer. I denna studie ligger TTS-program som används vid läsning av elektroniska texter i form av skrift i fokus.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att ta reda på hur deltagarna, med lässvårigheter, navigerar sig kring skrift i en skriftlig kultur med hjälp av TTS-program. Detta görs genom att försöka svara på följande frågeställningar:

Hur ser läsprocesserna ut när deltagarna läser med TTS-program?

Hur uppfattar deltagarna mediet TTS-program?

Hur använder deltagarna TTS-program?

2. Tidigare forskning

2.1. Text-to-speech, läsförmåga, lärande och kunskap

Många forskare stämmer överens om att TTS-program har en god påverkan på läshastighet. Till exempel finner Gruner et al (2017) och Park et al (2017) att läshastigheten kan öka avsevärt hos elever med nedsatt läsförmåga vid användandet av talsynteser och enligt Gruner et al (2017) Wood et al (2018) och Keelor (2017) har TTS-program en positiv effekt på läsförståelse för människor med nedsatt läsförmåga. Dock finner Meyer & Bouck (2014) att deltagarna i deras studie inte förbättrade sin läsförmåga i någon märkbar mängd, men, deltagarna rapporterade att de upplevde ett bättre "flyt" i läsningen.

Där har även utförts studier som undersökt hur olika sorters röster påverkar lärande och bibehållande av kunskap. Craig & Schroeder (2018) fann att en inspelad människoröst bättre förmedlar kunskap än en TTS-röst. Men i andra typer av lärande kan TTS-röster möjligtvis förbättra förmågan att lära sig. Till exempel, finner både Craig & Schroeder (2018) och Keelor (2017) att TTS-röster kan ha en väldigt positiv effekt gentemot en förinspelad människoröst på förmågan att bibehålla och återkalla vissa typer av kunskap. En liknande studie i pilotform utfördes utav Salse Rovira, Mireia Turro, Satorras Fioretti & Centelles Velilla (2014, s 197) där studenter rapporterade att TTS-program med en artificiell röst hjälpt dem att läsa och komma ihåg litteratur och kunskap.

Enligt Craig & Schroeder (2018) kände deltagarna i deras studie att faktumet att TTS-rösten var artificiell inte nödvändigtvis påverkade deras förmåga att lära sig kunskap och prestera i testerna. Detta kan, som Craig & Schroeder (2018) nämner, bero på att de moderna TTS-rösterna kommit långt i sin utveckling och att de nått över en tröskel där de är tillräckligt människolika för att inte inverka negativt på förmågan att ta åt sig och bibehålla kunskap (s 1546). Sha (2010) finner också att TTS-program kommit långt i sin utveckling och säger att multimodaliteten som TTS-program tillför till lärosituationer, för både lärare och elever, bör studeras vidare. Dock hävdar Craig och Schroeder (2018) att TTS-röstens intonation och manér ofta är monotona, trots de framsteg som gjorts.

Craig och Schroeder (2018) pekar även ut att akademiska prestationer kan förbättras om en TTS-röst har samma dialekt som människan som lyssnar. Karakas (2017) säger dock att TTS-program inte har nått en tillräcklig mångfald i rösternas dialekter för att kunna användas adekvat i vissa lärandesituationer, till exempel när människor lär sig engelska som ett andra språk.

Samtliga ovannämnda forskare uttrycker ett behov för vidare forskning kring TTS-medium för att vidare utforska dess potential som digitalt läromedel och dess påverkan på läsande.

2.2. Former av läsande

Park et al (2017, s 146) säger att läsning sker genom flera olika processer och färdigheter så som avkodning av text, ordigenkänning, ordförståelse “activating background knowledge, att dra slutsatser och att kunna konstruera mentala representationer av texter. Tattersall Wallin & Nolin (2020) kompletterar Park et als (2017) förklaring av de processer som utförs under läsning genom att definiera två olika sätt att läsa. Först, att “läsa genom att se”, vilket innebär att synen är sinnet som läser texten, och att “läsa genom att lyssna”, där hörseln är det sinne som läser texten. Dessa definitioner av läsning är av stor vikt för studiens utförande och analys. Genom att titta på användarvanor hos människor som streamar ljudböcker genom tjänsten *Storytell* undersöker Tattersall Wallin och Nolin (2020) var och när läsning genom att lyssna sker.

Tattersall Wallin & Nolin (2020) säger i sin studie att läsande genom att se och att läsa genom att lyssna kräver olika typer av fokus. När människor läser genom att se behöver både syn och kropp engageras. Detta innebär att om något kräver uppmärksamhet som involverar kropp eller syn måste läsaren avbryta sin läsning. När människor läser genom att se är det också så att text måste avkodas och begripliggöras vilket kräver att läsaren koncentrerar sig på texten (Tattersall Wallin & Nolin 2020, s 484).

När människor läser genom att lyssna kan kropp och syn användas till annat. I denna typ av läsning är hörseln det ansvariga sinnet som skapar mening från en text. Eftersom ett annat sinne, hörseln, skapar mening behöver människor använda sig av ett annat typ av fokus (Tattersall Wallin & Nolin 2020, s 484). Meningen i böckerna måste upprätthållas genom tankarna och minnet av det som lästs upp, inte olikt de processer som Park et al (2017) beskriver som förmågan att kunna konstruera mentala representationer av text eller de Ong (1990) beskriver som ett vis att komma ihåg information inom “primärt talspråkliga kulturer”.

Undersökningen Tattersall Wallin & Nolin (2020) utförd tittar på läsarvanor genom mediet ljudbok. Detta medium innehåller mänskliga uppläsningar av texter som sedan spelats in. Här skiljer sig ljudböcker sig ifrån TTS-program som är artificiella uppläsningar av text. Dock innebär båda typerna av textbehandling att text gjorts ljudlig vilket gör undersökningen av ljudböcker till ett närliggande tema av intresse för studien.

Forskningen ovan, utom Tattersall Wallin & Nolin (2020), har sin utgångspunkt i pedagogik men bidrar till ett förstående för hur TTS-program kan fungera som medium. Forskning som den ovan kan även bidra till sätt att inkludera människor med nedsatt läsförmåga i primärt skriftliga kulturer. Kan individer med nedsatt läsförmåga lättare få tillgång till skrift kan det innebära tillgång till röst, både röst som

process (att läsning underlättas) men också röst som värde (en ökad läsförståelse vilket kan bidra till förståelse mellan röster). En nedsatt läsförmåga kan enligt Gruner et al (2017) och Meyer et al (2014) leda till negativa konsekvenser för akademiska prestationer. Forskning kring medium som underlättar tillgång till texter, i detta fall TTS-program, kan leda till en bredare demokratisering av kunskap och möjligheter för människor att nå kunskap (Sha 2010)(Karakas 2017)(Young & Stover 2013).

3. Teoretiskt perspektiv

I de samhällen vi i stora delar av världen lever i idag har människor genom ett flertal olika medium och medier möjlighet att omedelbart konsumera och kommunicera information (Weibull & Wadbring 2020). Teknik och medium har utvecklats i rasande fart och fortsätter att utvecklas. De olika medium som finns och successivt tillkommer påverkar sociala strukturer, politik och hur vi förhåller oss till världen (Weibull & Wadbring 2020)(Ong 1990). Därför är det intressant att undersöka hur människor med nedsatt läsförmåga använder medium för att nå information och delta i samhället då de inte har samma förutsättningar att läsa sig till information. Genom Ongs (1990) teoretiska ramverk går det att förstå skriften som den teknik som möjliggör alla de medium och teknologier som vi idag använder. Kombinerat kan Ong (1990) och McLuhan (2013) med sin mediumteori tillsammans ge en förståelse för TTS-program som ett medium och hur detta medium används utav människor med nedsatt läsförmåga för att nå information som finns i skrift.

3.1. Skrift är en teknologi

Skrift användes från början för att föra förteckningar över handel eller till matematiska uträkningar och kan med hänvisning till Ongs (1990) bok med samma namn beskrivas som en ”teknologisering av ordet”. Skrift har under människans utveckling blivit mer komplicerad och utformad. Skrift som teknologi gör språket visuellt och tillåter språk att existera utan ljud (Ong 1990, s 98,101). Teknologier är artificiella, något skapat av människan som inte hade existerat utan människors uppfinnande (Ong 1990, s 99). Skriften är baserad på regler som ser till att vi använder den på ett något så när lika sätt. Regler som grammatik, bokstävernas form, syntax, för att nämna några. Att lära sig skrivkonsten kräver att vi människor tänker på ett onaturligt vis i förhållande till tal (Ong 1990). En konversation till exempel, är fylld av pauser, upprepningar av ord, visuella och emotionella tecken som vi människor använder oss av för att kommunicera (Ong 1990). Dessa kommunikativa aspekter av det muntliga språket stämmer inte alltid in på det regler för skriftligt språk som vi till stor del är överens om och följer. En av poängerna med att ha dessa regler för skrift är att effektivisera språket. På samma gång som skriften låter språk effektiviseras och bestå är det nedskrivna också dött, det kan inte röra sig på eget bevåg eller heller uttrycka något annat än det gjort sen det skrevs ned (Ong 1990, s 97). Eftersom skriften är en teknologi på vilken högteknologiska samhällen är baserade innebär skrivkunnighet och förmågan att läsa agens och makt att kunna röra och orientera sig i dessa samhällen (Ong 1990, s 108).

3.2. Primärt skriftlig och muntlig kultur

Muntlig och skriftlig kultur innebär ett fokus inom kulturer på antingen det ljudade eller skrivna ordet (Ong 1990). Ong (1990) skiljer på kulturer som är disponerade åt antingen det ena eller andra hållet och kallar dessa primärt muntlig eller primärt skriftlig kultur. Begreppet "primärt skriftlig kultur" innebär att kulturen i fråga kommunicerar, värdesätter, samlar kunskap genom, är disponerad på ett sådant vis att det skrivna ordet innehåller kulturens förhållningssätt till världen (Ong 1990). Det är den kultur vi i västvärlden lever i och den kräver läs och skrivkunighet för att människor ska kunna delta. Omvänt kan en "primärt muntlig kultur" innebära att skrift inte existerar vilket bidrar till skillnader i världsuppfattning mellan primärt skriftliga kontra primärt muntliga kulturer (Ong 1990).

Mänsklig kommunikation sker genom flera olika medel, genom "känslor som lukt, smak och särskilt syn och hörsel" (Ong 1990, s 18). Det är viktigt att förstå att även primärt skriftliga kulturer självklart använder sig av dessa och andra medel av kommunikation, även verbal. Medel som är frångådda skrift men som i en primärt skriftlig kultur utgår ifrån skrift. Skillnaden mellan primärt skriftlig kontra muntlig kultur i denna befattning är att utgångspunkten för kommunikation ligger i skriften vilket påverkar hur kommunikation sker, att en människa skriver påverkar hur den uttrycker sig.

Språket, oberoende av vilken form det har och här är skrift inkluderat, relateras dock till sin ljudliga form vilken är överlägsen alla andra former (Ong 1990, s 19). När människor tänker åberopas språkets ljudliga form i tänkarens sinne (Ong 1990). Skrivs språk ner och "anförtros till rummet" skapar det möjligheter för språk att färdas och bestå, något som den muntliga formen av språk i sig själv inte har möjlighet till (Ong 1990). Skriftliga och muntliga språk skiljer sig alltså åt i sina inneboende egenskaper att vidmakthålla sig själva och förmedla något, men, "Skriften kan aldrig klara sig utan det muntliga uttryckssättet" (Ong 1990, s 20). Skriften kan inte existera utan sin ljudliga form.

"Människor från primärt muntliga kulturer, dvs, människor som inte kommit i kontakt med skrivkonsten i någon form, lär sig åtskilligt och ger ofta prov på en stor visdom, men de 'studerar' inte (Ong 1990, s 21). De människor Ong (1990) talar om, lär sig och behåller kunskap på ett sätt som, enligt en primärt skriftlig kultur, inte kallas att 'studera'. Denna skillnad mellan individer i primärt muntlig kontra skriftlig kultur är av särskild vikt för studien som följer eftersom där idag fortfarande behövs forskning kring hur människor med nedsatt läsförmåga lär sig kunskap.

3.2.1. Skriftlig och muntlig talspråkighet

Inom en primärt skriftlig kultur påverkar skriften även hur språket talas, detta kallar Ong (1990, s 23) "skriftlig talspråkighet". Skriftlig talspråkighet upprätthålls av olika former av teknologier, radio, mobiler, TV etc., som alla är beroende av och utformade efter skrift (Ong 1990, s 23). Motsättningsvis kallar han talspråkigheten i en primärt muntlig kultur "muntlig talspråkighet" och denna förutsätter, igen, att kulturen i fråga inte kommit i kontakt med skrift vilket formar hur språket används (Ong 1990, s 23). En av de mest påtagliga skillnaderna mellan de två talspråkigheterna är att den muntliga talspråkigheten, motsatt den skriftliga är begränsad, i dess beständighet (Ong 1990). Ord som yttras finns bara där just när dem sägs tills dess att de slutat klinga.

Ong (1990, s 15) skriver att "skiftet från talspråkighet till skriftspråkighet och till elektronisk ordbehandling inverkar på sociala, ekonomiska, religiösa och andra strukturer". Insikter som dessa kan bidra till en förståelse för språks modalitet och former av uttryck.

3.2.2. Muntlig litteratur

Det är av stor vikt att understryka att muntlig litteratur, och således muntlig skrift, inte kan existera utifrån Ongs (1990) ramverk. Muntliga historier eller kunskap som primärt muntliga kulturer besitter eller har besittit, kan endast uttryckas i sin muntliga form (Ong 1990, s 24). När det muntliga skrivs ner ändrar det form och hur vi uppfattar det (Ong 1990). Ytterligare, innebär en omvandling av muntlig kunskap till skrift att kunskapen förflyttats in i en skriftlig kultur (Ong 1990). Det väsentliga att förstå i undersökningen som utförs i denna uppsats är att skriften inte görs muntlig av TTS-program, den görs ljudlig. Texten som görs ljudlig av TTS är fortfarande skrift, informationen i skriften ändras inte utav att den läses högt, skriften är fixerad och oföränderlig, evigt bunden av vad den sagt från sin början (Ong 1990, s 95).

3.3. Minnestekniker utan skrift

För att samla kunskap då skrift inte finns tillgänglig använder muntliga kulturer sig av "minnestekniska mönster" och formel-likt tänkande (Ong 1990, s 49). Det görs genom att tanken "formas enligt starkt rytmiska, väl avvägda mönster, i upprepningar och antiteser, i allitterationer och assonanser, i epitetiska och andra formelartade uttryck, i standardiserade teman,...i ordspråk som alla hör ständigt och jämt"

(Ong 1990, s 47). Dessa minnestekniska tillvägagångssätt hjälper människor i muntliga kulturer att behålla, återkalla och skapa kunskap (Ong 1990). Då deltagarna i denna studie har nedsatt läsförmåga kan primärt talspråkliga kulturers metoder att minnas information vara nödvändigt att förstå då dessa kulturer använder sig av andra sätt att minnas och skapa kunskap än skriftliga kulturer.

Att tänka formelenligt befördrar rytmiskt utformande av det som tänks eller yttras (Ong 1990, s 48). Rytmiken fungerar som ett stöd åt minnet och hjälper tanken komma ihåg formeln. Dock hävdar Ong (1990, s 49) att alla tankar och uttryck i någon mån är formelartade på grund av hur människor tänker och talar, men att formler i en muntlig kultur “är ett bestämt sätt att behandla erfarenhetsdata och den avgör på vilket sätt erfarenhet och reflektion är intellektuellt organiserade, och fungerar som ett minnestekniskt mönster”.

Upprepningar innebär att information i tankeförlopp och uttryck upprepas för att bättre kommas ihåg (Ong 1990). Upprepningar kan ske på flera sätt, det kan ske genom att uttryck innehåller anaforiska ord som hänvisar tillbaka till information eller att hela delar eller ord upprepas för att befästa information (Ong 1990).

Karaktäristiska särdrag för muntliga kulturer är enligt Ong (1990, s 50), att de är mer “additiva än underordnande”. Detta innebär att information läggs till genomgående under uttryck och tankar.

Talspråkliga kulturer är “sammanställande snarare än analytiskt”. Detta särdrag är bundet till formelartade uttryck och syns i tendenser att ge karaktärer och händelser epitet, den “*sköna prinsessan*” eller den “*stolte soldaten*” (Ong 1990, s 51).

Talspråkliga kulturer använder redundans (Ong 1990). Eftersom tal alltid “rör sig framåt” (Ong 1990, s 53) är det krävande att blicka tillbaka på information under talets gång. Det som tidigare sagts eller tänkts måste hållas i minnet eller återkallas för att kommas ihåg (Ong 1990). Därför återupprepas information för att säkerställa att lyssnare och talare “är på samma spår” (Ong 1990, s 53). Ett redundant sätt att tänka är mer naturligt och behöver teknologi för att kringgås (Ong 1990, s 53). Skriften är en sådan teknologi som kan låta tanken bestå utanför människans hjärna och på så vis göra att människan inte behöver fokusera att hålla saker i minnet utan kan fokusera på nya tankar (Ong 1990, s 55).

Talspråkliga kulturer är konservativa då det kräver stort engagemang för att både skapa och minnas kunskap (Ong 1990, s 55). Detta då kunskapen i muntliga kulturer existerar i människors medvetande (Ong 1990, s 55).

I talspråkliga kulturer behövs kunskap göras livsnära och konkret för att vara lättillgänglig (Ong 1990, s 56). En livsnära syn på kunskap hänger även ihop med talspråkliga kulturers sätt att kommunicera (Ong

1990, s 63). Det betyder att berättande eller uttryckande görs på ett konkret vis för att, så långt som möjligt, undvika abstraktion vilket kan förenkla kommunikation (Ong 1990, s 57,63).

Talspråkliga kulturer “lever i nuet” (Ong 1990, s 60), kunskap som inte längre är av vikt sakas och lämnar plats åt mer relevant kunskap. Det innebär dock att viss kunskap, men även ord och uttryck kommer tillbaka i nya former och i vissa fall får ny mening (Ong 1990).

3.4. Språkets modalitet påverkar uttryck och tanken

“I en primärt talspråklig kultur är uttrycket ‘att slå upp något’ en tom fras...” (Ong 1990, s 44). De Ong (1990) tar upp här är ett exempel på hur uttryck och sätt att tala är grundat i språkens form. För en primärt muntlig kultur hämtas inte kunskap från skrift, där finns inget att “slå upp”. I en primärt skriftlig kultur är språkets förmåga att bestå, och således möjligheten att “slås upp”, essensen i dessa kulturers existens. Därför blir frasen “att slå upp något” “tom” då den inte kan ha närmelsevis lika betydande innebörd i en muntlig kultur som den har i en skriftlig kultur, där texters egenskap att “slås upp” är en av den primärt skriftliga kulturens grundpelare (Ong 1990).

Det exempel ovan kontextualiserar hur världsuppfattning kan skilja sig mellan muntlig och skriftlig kultur. Inte bara är uttrycket “att slå upp något” en fras som fötts ur skriftens egenskap att föreviga språk, det innehåller också ett sätt att tänka på och begripliggöra världen i en skriftlig kultur. Likaså skapar och innehåller de teknologier som upprätthåller skriftlig talspråkighet (Ong 1990, s 23) delar av skriftliga kulturers sätt att uppfatta världen och uttrycka sig. Men, teknologierna är endast möjliga om skriften finns, de är förlängningar av skriften och en del av vad frasen “att slå upp något” innebär.

För att kunna abstrahera och konkretisera världen och det vi människor upplever har saker givits namn. Namngivning av ting låter oss människor lättare förhålla oss till det som namngivits och ger oss makt över tinget (Ong 1990, s 46). Namngivande är även människors sätt att kategorisera världen (Ong 1990). I skriftliga kulturer tenderar människor att se namn likt “etiketter” som sitter fast vid det som namngivits (Ong 1990, s 46). I muntliga kulturer uppfattas namn inte på detta sätt, där finns ingen synlig etikett av namnet på ting (Ong 1990, s 46). De primärt skriftliga och muntliga kulturerna skiljer sig således åt i hur kunskap kan katalogiseras och kategoriseras då beständigheten i det skrivna ordet inte är hindrat av människors minnesförmåga. “Man vet det man minns” och det skrivna ordet blir en förlängning av minnet (Ong 1990, s 46).

3.5. Mediumteori

Medium, enligt McLuhan (2013), är saker och ting som på något vis förmedlar information och fungerar som en förlängning av människan. McLuhan (2013, s 13) hävdar att innehållet av ett medium alltid är ett annat medium. Till exempel är en tidning ett medium som innehåller skrift, vilket innehåller språk, vilket innehåller ord. Orden i sin tur härrör ur tankar från människan som skrivit ned dem (McLuhan 2013, s 13). Tanken är kärnan ifrån vilken medium införlivas och används, medium kan inte existera utan tanken (McLuhan 2013, s 13,14). McLuhan (2013) beskriver medium som en förlängning av människan vilket kan komplettera Ongs syn på skrift som en teknologi vilken “kan låta tanken bestå utanför människans hjärna” (1990, s 55).

När nya medium tillkommer eller skapas innehåller de vanligtvis gamla medium eller former av dem (McLuhan 2013, s 14). De kan i många fall vara så att nya medium effektiviserar processer som tidigare medium redan utför. McLuhan (2013) exemplifierar detta genom att påpeka flygplanets överlägsenhet över tåget, båda medium för hastighet. Ett flygplan har möjlighet att i högre hastighet och större räckvidd förflytta människor och gods än ett tåg och gör således tåget obsolet i många avseenden (McLuhan 2013, s 14).

Om McLuhans mediumteori appliceras på TTS-program kan vi se att programmet innehåller ett antal olika medium. Först kommer programmet i sin helhet, programmet innehåller ljud vilket innehåller språk. Programmet innehåller symboler som “spela” och “stanna” knappar för att nämna några medium. Viktigt är dock att skilja på vad ett medium innehåller och att flera medium är närvarande på en och samma gång. Vid användning av TTS-program finns där ett flertal medium närvarande i samverkan. TTS-programmet Tortalk används genom en dator eller mobiltelefon som i sin tur innehåller ljus och skrift. Skrift som medium är också viktigt att skilja från TTS-programmet. Programmet är beroende av skrift/texter för att uppfylla sin mening (att läsa texter), skrift som finns separat från programmet är vad som matas in i programmet för att sedan läsas upp för användare.

3.5.1. Heta och kalla medium

Enligt McLuhan (2013) kan medium delas in i två kategorier, heta och kalla medium (s 23). Heta medium är sådana som förmedlar rikligt med information för sinnen (ljudlig, ljus, visuell), kräver lite engagemang av åskådaren eller lyssnaren och som därför lämnar väldigt lite information att fylla i. (McLuhan 2013, s 23). Ett exempel på ett hett medium är fotografiet. Fotografiet är en exakt avbildning av det som fotograferades och lämnar därför väldigt lite information att fylla i (McLuhan 2013, s 23).

Kalla medium förmedlar lite information och behöver åskådarens eller lyssnarens engagemang för att göras begripliga (McLuhan 2013, s 23). Tal, till exempel, är ett kallt medium. Människor som lyssnar till ett tal behöver konstant fylla i information och resonera kring det som sägs för att talet ska bli begripligt (McLuhan 2013, s 23). TTS-programmen och texterna som programmen läser upp är typiska kalla medium då de kräver engagemang för att användas, både för att styra programmet så att texten läses upp och att sen tyda texten.

4. Metod och material

I den studie som utförts har deltagare som läser med hjälp av TTS-program intervjuats kring deras erfarenheter om och användning av olika typer av TTS-program för att bilda kunskap kring upplevelser och användningar av mediet talsyntes. Intervjutillfällena var mellan 30 och 60 minuter långa.

Intervjuerna utfördes i enlighet med Kvaales (2009) halvstrukturerade intervju vilka spelats in som videosamtal för att sedan transkriberas och analyseras. Följande går kapitlet genom underliggande teoretiska utgångspunkter för studien utförande, beskrivningar och diskussioner av de metoder som utförts, hur deltagare samlats in, genomförande av studien och en presentation av deltagarna i studiens kontext.

4.1. Etnografi

Det etnografiska fältet, och de metoder som ofta används inom det, är kvalitativa, genomsyrat av fokus på individen, upplevelse och erfarenheter (Hammersley & Atkinson 2007). Detta fokus går som en röd tråd genom etnografiskt kunskapsskapande och finns med i de metoder som tillämpas och utförs i sökandet på kunskap som ofta är baserad på upplevelser (Hammersley & Atkinson, 2007). Inom etnografisk forskning erkänns forskarens närvaro som något vilket av sig själv påverkar det/dem som studeras (Hammersley & Atkinson 2007)(Kvale 2009). Därför kräver denna typ av fenomenologisk forskning objektivitet. Kvale (2009) definierar objektivitet följande "I den fenomenologiska filosofin är objektivitet ett uttryck för trohet mot de undersökta fenomenen...Det innebär att man låter ett givet fenomen variera fritt i sina möjliga former och det som förblir konstant under variationernas gång är fenomenets väsen." (s 42). Det Kvale säger här är att objektivitet inom etnografisk forskning innebär att en förståelse för ett fenomen skapas genom att observera likheter i människors återgivning av det givna fenomenet.

Det essentiella för en etnografisk forskare är att hen är transparent och tydlig i sitt tillvägagångssätt och förförståelse. Då kan läsare förstå forskningen som utförts utifrån forskarens förförståelse (Hammersley & Atkinson, 2007). För att exemplifiera hur forskare kan arbeta kring sin påverkan av de som studeras beskrivs i det följande hur Mars (2016), filosofie doktor i musikpedagogik, genomfört en studie med etnografisk ansats. Mars beskriver hur hon beaktat sin påverkan på deltagarna i studien. För att ge de deltagande ungdomarna egenmakt över sin situation lämnade Mars över videokameran till ungdomarna när de musicerade i grupp. Ungdomarna fick själva välja när de spelade in och vad kameran tog upp i

rummet. På så vis kunde Mars (2016), i likhet med vad Kvale (2009) säger om påverkan på deltagare, undvika att “tvinga på” ungdomarna med Mars (2016) egna “bias” av vad som är viktigt (Kvale 2009, s 260). Mars varierade när hon var närvarande i rummet och när ungdomarna var själva, ungdomarna visste alltid om Mars skulle vara i rummet. Ett sådant sätt att förhålla sig under sina fältstudier kan enligt Mars (2016) bidra till att forskarens påverkan minskar. I likhet med Hammersley och Atkinson (2007) påpekar Mars (2016) att det är omöjligt att inte påverka deltagarna i studien, men att när metod och genomförande skrivs fram transparent och explicit ökar det studiens trovärdighet och resultatets validitet. Studien som följer har en liknande ansats till Mars (2016), att deltagarna ska få berätta vad som är viktigt att veta om det som undersöks. Därför ligger fokus på deltagarnas upplevelser kring TTS-program som medium.

4.1.2. Reflexivitet

Kärnan i reflexivitet är medvetenhet och uppmärksamhet. Medvetenhet har att göra med forskarens kännedom om sin förförståelse av det som studeras (Hammersley & Atkinson 2007, s 14).

Uppmärksamhet har att göra med forskarens förmåga och strävan efter att anpassa sig efter situationer ute på fältet men även i analyser. Ett reflexivt förhållningssätt innebär att forskaren genom insikt i sin förförståelse och förmåga att anpassa sig kan förstå hur hen påverkar de/t som studeras och på så vis nå så sanningsenliga tolkningar som möjligt (Hammersley & Atkinson 2007, s 14–18, 181). Jag exemplifierar igen genom Mars (2016) forskningsstudie. Mars hade flera års erfarenhet som musiklärare innan hon började sina doktorandstudier, hon hade därför god kunskap om elevernas lärande likaväl som skolan, utifrån ett lärarperspektiv. Mars redogör för ett reflexivt förhållningssätt i sin studie genom att i fasen med fältstudierna använda begreppen *insider* och *outsider* (s.39). I hennes intervjuer med ungdomarna beskriver Mars hur hon genom att ha kännedom om hur eleverna faktiskt musicerar i klassrummet (*insider*) kunde ställa följdfrågor hon inte kunnat ställa om hon inte haft denna “inifrånkunskap” (Mars 2016). Eftersom jag själv läser med och har befarenhet av TTS-program kan det argumenteras att jag äger inifrånkunskap som kan komma till hjälp i intervjusituationer.

4.2. Halvstrukturerade intervjuer

I denna studie ligger fokus på deltagarnas upplevelser och användning av TTS-program. För att försöka komma åt denna typ av information används halvstrukturerade intervjuer. Kvale skriver att syftet med den kvalitativa intervjuformen är att förstå världen utifrån den intervjuades perspektiv (2009, s 40).

Halvstrukturerade intervjuer är en form av kvalitativ intervju som liknar vardagliga avslappnade samtal. I denna typ av intervju utgår intervjuaren från en intervjuguide med teman eller förslag till frågor som intervjuaren använder för att styra samtalet (Kvale 2009, s 43). Dock bör en god halvstrukturerad intervju kunna röra sig från förutbestämda teman och frågor för att kunna utforska ett fenomen ur den intervjuades perspektiv (Kvale 2009). Den halvstrukturerade intervjun är alltså inte helt fri från regler men inte heller helt förutbestämd vilket gör att dessa intervjuer sällan ser lika dana ut.

4.3 Kvalitetssäkrad analys av data

En god kvalitativ studie bör vara reproducerbar, sträva efter validitet och transparens. Denscombe (2018) har utarbetat en metod i fem steg genom vilken kvalitativa forskare kan kvalitetssäkra sin analys som följer. Först måste studiens material iordningställas, det innebär “katalogisering av text eller visuella data, utskrift av text”. Sedan bör forskaren “Leta efter tydligt återkommande teman eller saker.” för att resonera kring och skapa sig en bild av materialet, detta kallar Denscombe för “en inledande utforskning av data”. I det tredje steget analyseras den data som arbetats fram ur materialet. Denna analys består av flera steg. Data kodas och grupperas i kategorier eller teman. Kategorierna eller teman jämförs för att sedan granskas efter begrepp “eller färre, mer abstrakta kategorier” som kan sammanfatta de kategorier som är kvar. Steg fyra i metod är “framställning och presentation av data” . Här görs en skriftlig tolkning av de fynd som gjorts under bearbetning av materialet. Tolkningar bör styrkas med redovisningar av material som styrker tolkningarna och dess resonemang. Redovisningar kan vara i form av citat från intervjuer, bilder eller andra data som går att presentera och är begripliga. Det slutliga steget av en kvalitetssäkrad analys är “validering av data” vilken sker genom “Data och metodtriangulering”. Detta steg innebär att flera metoder används för att granska data och att data analyseras genom olika perspektiv (Denscombe 2018).

4.4. Genomförande av studien och iordningställande av material

För att nå deltagare som läser med hjälp av TTS-program skrev jag ett utskick med en kort presentation av vem jag är, studiens undersökningsområde och datum för intervjuer (se appendix 1). Genom kontakter kunde utskicket läggas upp på Tortalks hemsida (hemsida för TTS-program) för maximal exponering vilket lockade tre deltagare. Senare tillkom ännu en deltagare genom snöbollsurval. Intervjuguiden (se appendix 2) skrevs och bearbetades successivt från det att uppsatsskrivandet börjat fram tills första intervjun utfördes.

Deltagarna intervjuades i halvstrukturerad intervjuform med en intervjuguide. Dessa skedde över Zoom med kameran på i ca 30 till 60 minuter. Varje intervju började med en genomgång av informerat samtycke enligt Södertörns riktlinjer för GDPR. Samtycket utfördes muntligt efter en genomgång av hur personuppgifter behandlas och en förklaring av hur deltagarnas identitet skulle komma att anonymiseras genom pseudonymer. Detta gjordes för att försäkra deltagarna om deras anonymitet och intervjuarens tystnadsplikt. Efter samtycke givits följdes intervjuguiden i den mån att alla ämnen vidrörts i intervjuerna. Dock ställdes inte alla frågor precis som de var nedskrivna. Den formella delen av intervjuerna avslutades efter att intervjuaren i varje intervju avvägt om alla teman i intervjuguiden faktiskt vidrörts, men, intervjuaren försökte även genom fingertoppskänsla väga de intervjuades vilja att fortsätta samtala. Efter att ha avslutat den formella delen av intervjuerna avsattes tid för deltagarnas egna tankar och frågor kring att läsa genom TTS-program. Även i dessa delar av intervjuerna frågade intervjuaren om samtycke till att samtalet användes för uppsatsen. Intervjuer spelades in, med samtycke från deltagarna, som video-filer med en back-up-inspelning av ljud på mobil ifall filer eventuellt inte fungerat. Allt det inspelade materialet och alla anteckningar kring intervjuerna hölls på en personlig dator för att säkerställa deltagares integritet. För att iordningställa det material som skapats i intervjuerna följdes Denscombes (2018) modell för kvalitetssäkrad analys av data. En svepande första analysrunda gjordes under transkribering av videoinspelningarna. I transkriberingarna skrevs följande ut, det som sagts i intervjuerna, notiser om synliga visuella tecken som deltagare och intervjuare förmedlade och andra kommunikativa aspekter som går utanför tal. I den första svepande analysrundan antecknades återkommande likheter i intervjuerna, teman samt kommentarer om intervjuarens utförande. De återkommande likheterna och de teman som synliggjordes användes sedan för att, i dialog med teorikapitlet och tidigare forskning, skapa fyra teman att utgå ifrån under den andra analysrundan. Efter den andra analysrundan skalades fyra teman ner till tre för att lämna rum åt ett djupdykande i materialet. De resultat som presenterats i analyskapitlet analyserades sedan en slutlig gång utifrån uppsatsens tidigare forskningen och teorier för att försöka inta så många olika perspektiv som möjligt vid analys för att slutligen kunna diskutera resultaten utifrån uppsatsens disposition.

4.4.1. Fältarbete

För att samla deltagare till studien beslutade jag tidigt att avslöja en viss inifrån-kunskap om att läsa med TTS-program. I utskicket skrev jag tydligt ut att jag har en dyslexidiagnos och att jag använder mig av TTS-program för att läsa.

I intervjuerna som utfördes försökte jag använda situationen jag konstruerat inför intervjuerna för att medvetet gå in och ut ur positionen som insider för att försöka få mer beskrivande svar från deltagarna.

Det innebar att jag bad deltagare att beskriva erfarenheter, funktioner med mera, kring det jag frågade som om jag inte alltid hade erfarenhet av vad det pratades om. Där fanns möjlighet att gå mellan min position som outsider och insider under intervjuerna eftersom jag delgivit min inifrån-kunskap i utskicket till deltagarna. Deltagarna hade alltså vetskap om min kunskap av TTS-program innan de intervjuades. På gott och ont gjorde valet att avslöja min position som insider det möjligt för mig att välja att använda ett språk och ställa följdfrågor. Min insiderposition visade stundvis så pass tillräcklig att intervjuguiden ibland lämnades helt för att utforska saker och teman som dök upp i intervjuer. Det vill säga att på grund av min insiderposition kunde jag samtala med deltagare om saker som jag inte visste om men aldrig hade kunnat förstå om jag inte hade tillräckliga förkunskaper om vad det innebär att läsa med TTS-program. Det tydligaste exemplet på när jag helt och hållet lämnade intervjuguiden var under intervjun med Dennis. Deltagaren Dennis har själv skrivit examensarbete om TTS-program och har därför stor kunskap kring mediet. Dennis var något som Kvale (2009) kallar "expertvittne". När Dennis kunskap om ämnet TTS-program blev tydligt för mig intog jag därför en position som var mellan insider och outsider. Jag hade kunskap om TTS-program men hade inte forskat om det på samma nivå som Dennis som är klar med arbetet. Mellan-positionen som insider/outsider var alltså en position som jag blev placerad i på grund av Dennis kunskaper i förhållande till mina egna. Detta gjorde att jag frågade frågor som jag inte nödvändigtvis hade med mig in i intervjun men som jag kunde ställa utifrån min insider/outsider position.

En viktig tillgång i min position som insider var att jag kunde fylla i information under intervjuerna. Jag behövde inte ägna tid åt att förstå begrepp eller koncept utan kunde välja att fokusera på deltagarnas tankar och erfarenheter kring sakerna de talade om.

4.5. Presentation av deltagare

Deltagargruppen som intervjuats om sina erfarenheter kring TTS-program i denna studie bestod av fyra människor. Tre kvinnor och en man, alla med nedsatt läsförmåga. Alla deltagare var väl befarna med att läsa genom TTS-program vilket för studien var det enda som eftersöktes, människors perspektiv på TTS-program som medium. Anledningen till att inte avgränsa urvalsgruppen till något mer än kravet att de läser med TTS-program var att samla så många deltagare som möjligt. Att inte avgränsa en urvalsgrupp på detta sätt kan säkerligen påverkat de typ av svar som intervjuerna gav. Men, poängen var att undersöka upplevelser kring TTS-program, inte att få en så bred representation som möjligt av upplevelser kring TTS-program. Den information som deltagarna fått innan intervjutillfällena var en kort summering av vem jag som intervjuare är och studiens undersökningsområde (se appendix 2).

Deltagarna hade alla en nått så när lika uppfattning om varför jag ville intervjua dem och hade alla goda insikter och erfarenheter kring TTS-program.

5. Analys

I följande kapitel presenteras studiens resultat. Kapitlet inleds med temat *“Hur “vi” läser”*. Där redogörs material som synliggör deltagarnas sätt att läsa. Efter det följer temat *“Känsla i läsning”* inom vilket läsprocesser beskrivs utifrån hur deltagarna konstruerar dem och hur de påverkas av känslotillstånd och distraktioner. Slutligen följer temat *“Muntliga minnestekniker i en digital, skriftlig värld”* som innehåller deltagarnas strategier för att angripa och minnas texter.

I ett senare kapitel diskuteras dessa teman utifrån studiens teoretiska perspektiv i förhållande till den tidigare forskning som ligger till grund för studien.

5.1. Hur “vi” läser

I intervjuerna uppdagas återkommande att deltagarna läser “genom att se” och “genom att lyssna” på så vis som Tattersall Wallin & Nolin (2020) definierat de två läsmetoderna i sin studie. För deltagarna är dessa sätt att läsa något som är flytande, de kan skifta mellan de två metoderna under sin läsning men även läsa endast genom en av metoderna. Valen är ofta förknippade med vilken sorts text de läser och mängden energi de känner att de har att ägna åt läsningen. För texter i form av nyhetsnotiser läser Alma genom att se. När jag frågar Alma om hon tänkt på varför hon läser vissa typer av texter genom att se svarar hon:

...nyhetsnotiser har enkla förklaringar. De e inte jättesvårt att läsa själv...dem här notiserna e ju lätta så då behöver jag inte typ tänka på “hur uttalar man det här ordet?”... Men i andra texter så är det så att jag måste slå på talsyntesen för att kunna höra hur man uttalar dem här orden eller hur man läser meningar.

(Alma, 2021-05-25)

Nyhetsnotiserna är “kortare” texter och använder ett “enklare” språk, Alma väljer därför att läsa dessa typer av texter genom att se. Vidare berättar Alma att hon även kan använda sig av att läsa genom att se när hon läser skönlitteratur. Becky säger att akademiska texter behövs läggas till minnet på ett vis som andra genrer av texter inte behöver och ger insikt i varför vissa typer av texter gör att hon tillämpar en viss läsmetod.

...för egen del tror jag att det är tyngre med akademiska texter å skönlitteratur är mer lättillgängligt eller lättare att lyssna på skulle jag vilja säga...den (skönlitteratur) är lättare och man kan lättare hänga med. Det kan ju va så att det kanske inte är samma relevans å samla upp informationen.

(Becky, 2021-05-26)

Becky sätt att läsa skönlitteratur skiljer sig från hur Alma läser. Becky läser skönlitteratur både genom att se och genom att lyssna, ibland samtidigt. Hon går från att följa med och "se" texten under tiden som hon lyssnar, till att lämna den och endast lyssna. Sådär förklarade Becky att det fungerar när hon pendlar från att läsa genom att se till att lyssna och att använda båda metoderna samtidigt:

Jag går in å ut ifrån texten skulle jag vilja säga.

De beror på allt ifrån hur alert jag är till typ om jag tycker de e intressant eller inte i vissa delar.

(Becky, 2021-05-26)

Trots att svaret är kort intygar det att Becky använder sig av att läsa genom att se och att läsa genom att lyssna men ibland även en kombination av de båda sätten att läsa. Att kombinera de båda sätten att läsa är något som samtliga deltagare beskriver i intervjuerna. Att kombinera sätten att läsa beskrivs som en väldigt fokuserad och energikrävande process. Den används främst vid läsning av "tung" texter där det är nödvändigt att komma ihåg information, akademiska texter. Alla deltagare berättar att dessa texter är krävande av både koncentration och energi. Sådär säger Clara om akademiska texter:

Jag har dålig koncentration så det första problemet är ju först att få sätta mig ner och få fram min text å få fram min talsyntes och sen få de gjort (läsningen gjord). För de kan hända massa saker just då så de kan gå flera dagar innan jag kan läsa nånting viktigt. Det kan va så viktigt att de aldrig blir gjort. De e en utmaning. Jag behöver förbereda så mycket som möjligt... Läsning, det är en ansträngning som man inte kan slösa med eftersom de e så ansträngande.

(Clara, 2021-05-27)

Fortsättningsvis säger Clara även att hennes läshastighet och metoder för att ta åt sig en text kan påverkas av akademiska texter.

Om jag läser en vetenskaplig artikel på engelska med jättemånga konstiga begrepp och saker som jag inte kan så bra, så jag inte vet precis vad artikeln handlar om, utan att jag får liksom hoppa tillbaka några gånger å så. Då kan jag variera mellan att skumläsa ganska snabbt men om det blir komplicerat så kan jag behöva tänka och lyssna om och så kan jag läsa det snabbt igen tills jag kommer vidare. Det kan liksom växla lite fram och tillbaka, att jag hoppar mellan. Det är nästan lättare att läsa tre gånger snabbt än att läsa det en gång långsamt.

(Clara, 2021-05-27)

För Clara är återupprepning en viktig metod för att förstå och minnas en text. Upprepningarna blir ett sätt för henne att säkerställa att hon förstår meningen i en text och enligt Clara behöver texter som är "komplicerade", akademiska texter, en speciell behandling för att kunna avverkas.

Både akademiska texter och sättet att läsa, läsa genom att se och lyssna, är krävande för deltagarna. Men enligt deltagarna är att läsa genom att se och lyssna den metod som fungerar bäst vid läsning av "tunga" texter som innehåller information vilken måste läggas till minnet. Dennis som berättat att hans förmåga att läsa genom att lyssna är på en så hög nivå att han kan läsa akademiska texter enbart med hörsel och komma ihåg dem medger ändå att läsning genom att se och lyssna är den metod som fungerar bäst för att göra informationen i en text beständig.

Ja om de e typ att jag måste beskriva vad de (en text) verkligen handlar om. När de gäller bara är min egen användning av de så behöver jag oftast inte göra de. Men e de viktigt så e de ofta att jag gör så. Å de e klart, när jag lyssnar själv så e de också för min egen användning å de e kanske jag använder för att lära andra. Men e de verkligen på faktanivå, ja då e de mer att jag läser (följer med i texten) samtidigt.

(Dennis, 2021-06-01)

5.2. "Känsla" i läsning

I intervjuerna synliggjordes återkommande ett faktum rörande de intervjuades förmåga att läsa fokuserat. Deltagarna uttryckte alla att deras förmåga att läsa fokuserat lätt störs av yttre distraktioner.

"Men jag blir störd av Facebook och Whatsapp å allting som ploppar upp å telefonsamtal å då har jag svårt att komma tillbaka till det jag avsåg att göra..."

(Clara, 2021-05-27)

"Jag har svårt att fokusera på i en text om till exempel... Du kommer till mig och säger "Alma... Alma..." å håller på å, eh, knacker på min rygg å försöker störa mig. Då tappar jag koncentrationen å då blir det såhär "Vad var det? Vad var det jag skulle skriva? Vad var det jag tänkte på?". Allt som jag skulle skriva ner, eller allt som jag hade läst. Då försvinner det från min hjärna. Asså, för jag har så dålig, asså arbetsminne."

(Alma, 2021-06-25)

Även om det deltagarna uttrycker är något som förmodligen stör den mest erfarna läsaren är distraktioner problematiska då det tar en väldigt lång tid för deltagarna att återuppta fokuserad läsning. Det kan till och med vara så att fokuserad läsning inte uppnås igen vid samma läsningstillfälle.

"...då har jag lite för lång startsträcka. När alla mina tankar blivit liksom hjulade runt då kan jag inte få in rätt diskett* (disketten är en liknelse till hur Clara organiserar sina tankar) och förstå vad de är eller förstå vad jag ska göra när jag sätter mig ner med texten. Å då kan de ju va en helt bottenlös läsningssession..."

(Clara, 2021-05-27)

“Då sitter jag, såhär framför bordet asså i fyra timmar å tänker såhär “Va var det jag tänkte på?” eller “Vad var det jag skulle skriva?” de blir så alltid å så. Å det blir skitjobbigt.”

(Alma, 2021-06-25)

Deltagarna uttryckte även att när medium inte fungerar på ett vis de är bekväma eller befarna med stör det fokus i läsning. Deltagarnas läsning kan, till exempel, störas utav att vissa av de syntetiska rösterna i TTS-programmen låter på sätt som de inte är bekväma med eller att rösterna blir uttråkande att lyssna till.

“...jag kan byta, ibland så känner jag att jag blir trött på de (en viss röst i TTS-programmet) å så vill jag ha en annan röst som jag tycker funkar bättre...man vänjer sig lite vid rösten å då kanske man slutar lyssna lika noga. Å ibland så e de skönt å byta rösten för den här standardrösten e lite såhär tråkig å monoton.”

(Dennis, 2021-06-01)

“...när jag lyssnar på texter eh då... Då försöker jag hitta nån som har människoröst. Om jag inte hittar det, då blir det såhåra att det låter... Jag tycker det låter konstigt...”

(Alma, 2021-06-25)

“När man ökar hastigheten så kan vissa [syntetiska] röster och vissa talsynteser göra att det blir lite längre pausmellanrum. Det kanske inte blir längre men det kortas inte lika mycket som uppläsningen, så de blir en obalans där.”

(Clara, 2021-05-27)

Alla deltagare säger att de byter mellan de syntetiska rösterna under läsning till andra som bättre passar deras preferenser. Intressant är att röst-preferenserna är föränderliga och att valen av vilken röst som bäst passar stunden utgår ifrån deltagarnas känsla och uppfattning av rösten. Dennis säger att “standardrösten är tråkig och monoton”, medan Alma vill att rösten ska vara “människolik” och Clara vill att rösten inte tar för långa pauser under uppläsning. Även Becky berättar att hon byter mellan röster men att de byten hon gör är efter “...det jag känner för helt enkelt.”. “Känslan” av rösterna i TTS-programmen spelar roll när deltagarna fokuserar på en text. Enligt deltagarnas egna ord är röstens kadens något som spelar roll i deras val. För att inte förvränga de intervjuades ord var Claras definition av en bra röst som följer.

“...det handlar nog mer om vilket manér rösten har och om den går att lyssna på ganska snabbt (med snabb uppläsningshastighet). Många vill ju ha en röst som låter ganska mänsklig medan jag kan föredra en talsyntes som går att läsa snabbt utan att den förändras i kvalitén när man ökar hastigheten.”

(Clara, 2021-05-27)

För Clara ligger hennes preferenser inte nödvändigtvis i att rösten är människolik utan i “...vilket manér rösten har och om den går att lyssna på ganska snabbt”. Trots att Claras preferenser skiljer från de andra deltagarnas utgår även hennes bedömning utifrån att en röst bör äga vissa retoriska attribut. I detta fall inte hur själva rösten ljuder utan att den läser upp på ett vis som behåller “timing” i förhållande till sig själv i både låg och hög uppläsningss fart.

5.3. Minnestekniska strategier i en digital, skriftlig värld

De intervjuade uppger att ett återkommande problem att lösa under läsning är att komma ihåg det som står skrivet i texter. I konversationer med deltagarna kring hur de gör för att minnas information i texter dyker det upp många intressanta metoder och tillvägagångssätt. Tillsammans med metoder och tillvägagångssätt blandas även olika typer av medium in. Dessa metoder, tillvägagångssätt och medium skapar nätverk som tillsammans bildar ett personligt sätt att angripa och minnas en text. Det framkommer en del likheter i hur dessa personliga nätverk är sammansatta men också individualitet i hur de används. Följande presenteras utdrag ur intervjuerna som kan ge överblick i deltagarnas sätt att minnas texter.

Alma berättar tidigt i en intervju att hon använder sig av en mängd olika sätt och medium för att komma ihåg texter.

Jag brukar använda papper å penna å sådär. Då brukar typ jag göra en tankekarta på mitt block. Jag har ju olika färgpennor som jag brukar skriva med. Å dem brukar jag använda ganska mycket. Sen försöker jag föra in bilder. För att jag ska komma ihåg va “det här” betyder eller va “det här” är för nått. För ibland förstår jag inte vad ordet betyder. Så när jag kollar på bilder då får jag “aha det va det här” typ så.

(Alma, 2021-06-25)

Almas redogörelse ger rikligt med information att granska. För många är det en självklarhet att läsa med papper och penna, att föra anteckningar. Men, Alma för också simultant anteckningar i elektroniska dokument. De elektroniska anteckningarna används för att komma ihåg ord och lära sig hur vissa ord uttalas.

...jag öppnar ett dokument så skriver jag till exempel "promenera" (exempelord). Så söker jag efter andra synonymer för promenera som betyder samma sak. Då skriver jag ner det å då så sätter jag på talsyntesen och så lyssnar jag på det som jag har skrivit i ett word dokument.

(Alma, 2021-06-25)

Båda typerna av anteckningar används enligt Alma själv för att komma ihåg och förstå texter. De anteckningar som förs i de elektroniska dokumenten har ett mer omedelbart syfte än de som skrivs i anteckningsblock. Att anteckna ord på det vis som Alma gör i elektroniska dokument är för att förstå mening i texten och komma ihåg de enskilda ordens mening, det har ett direkt syfte, att ta henne vidare i läsprocessen. Likt Almas direkta anteckningar berättade Dennis att han använder sig utav röstmemon för att göra korta anteckningar i stunden. Anteckningarna Alma gör med papper och penna, "tankekartor", används för att minnas större koncept och teman.

Varför Alma färgkodar anteckningar utvecklas inte och bör därför inte ses som mer än en observation. Dock bekräftar Becky att syftet med hennes färgkodning är att minnas text. Becky använder olika färger men säger att färgerna i sig själv inte har ett specifikt värde, det är en "impulsgrej vilken färg jag tar och byter till." (Becky, 2021-06-26). Varken Clara eller Dennis berättar om färger som ett medium eller en teknik för att minnas saker. För dem används färger på ett annorlunda vis, de färgar texter och bakgrunder för att kunna läsa dem bättre.

Slutligen i Almas lista över minnestekniker använder hon sig av bilder. Bilderna har flera funktioner i förhållande till texterna Alma vill minnas. För Alma används bilder för att komma ihåg vad något "betyder", det innebär att bilderna har en semantisk och förklarande anknytning till det som ska minnas. Bilderna används även för att förankra vad något "är". Funktionerna skiljer sig åt således att "betyder" förklarar meningen av något och att "är" fixerar meningen av något.

5.3.1. Muntlighetens register

I intervjun med Dennis talar vi om att läsa om texter för att minnas, att återbesöka dem och metoder Dennis använder under omläsning av texter. Dennis berättar om funktionen ctrl F och hur han använder den.

De e bra att du frågar för där kom jag på en sak som jag också gör. Jag trycker ctrl F, jag söker på de jag vet att jag behöver söka på. Skriver jag om "literacy" eller "validity", "reability in teaching" etc., så söker jag på validity, reability och ser jag vart i boken de orden kommer upp å så kollar jag vilket ställe passar detta mig där. Det är hur jag använder sökfunktionen i stort sett. Å de använder mina vänner också, de har ju lånat *Legimus** någon gång också å vi gör alltid så. Vi söker efter de vi behöver, efter vi läst en text någon gång. Vet vi ungefär va de e vi

behöver veta så söker vi på de istället för att läsa allt å så läser man den sidan eller två sidorna så får man väldigt bra koll. De blir typ som att kolla innehållsregistret i en bok fast ännu bättre. Du får exakt de du vill ha liksom.

Legimus är en online-tjänst för e-böcker *

(Dennis, 2021-06-01)

Så som Dennis förklarar sin användning av ctrl F-funktionen och hur han själv ser på den liknar den en slags indexikal sökning. Sökningen är dock en mer effektiviserad version av den som kan ske i fysiska böcker. Vanligtvis behövs ett index för att få vetskap om de sidor som nämner ord och begrepp. Dennis genom sin användning av ctrl F-funktionen använder istället böcker i sin helhet som ett index av sitt eget innehåll.

6. Diskussion

6.1. Att läsa med TTS-program

De deltagare som intervjuats i studien om att läsa med TTS-program, och de människor som gynnas ansevärt av dess användning enligt Gruner et al (2017) Park et al (2017), Wood et al (2018) och Keelor (2017), utgörs till stor del av människor med nedsatt läsförmåga. I en primärt talspråklig kultur existerar inte en skriven version av kulturens språk, världssynen och förhållningssättet utgår ifrån språkets orala form (Ong 1990). Individer med nedsatt läsförmåga som använder sig av TTS befinner sig i skriftliga kulturer (annars finns där ingen anledning att göra om text till ljud). Det blir tydligt i deltagarnas egna ord att skrift behövs göras ljudlig för att de ska kunna läsa den. Även om samtliga deltagare använder både sätten att läsa som Tattersall Wallin och Nolin (2020) definierat uttrycker de behov av skrift i ljudlig form, Dennis (2021-06-01) som övervägande läser genom att lyssna, Clara (2021-05-27) som vill använda TTS-program för att läsa i snabb hastighet, Becky (2021-05-26) som läser akademiska texter genom att se och lyssna, Alma (2021-05-25) som använder TTS-program för att läsa komplicerade texter. Att deltagarna både önskar och känner ett behov av skrift i ljudlig form pekar mot att deltagarna möjligtvis navigerar världen utifrån en världssyn som både är primärt skriftlig och muntlig. Den är primärt skriftlig då samhället i sig självt är det (Ong 1990), men primärt muntlig på de vis att de ljudliga formerna av språk är utgångspunkten från vilken dessa individer, troligtvis, bäst förstår och förhåller sig till världen. Precis som Sha (2010), Karakas (2017), Young & Stover (2013) säger är TTS-program ett medel som kan hjälpa människor, specifikt deltagarna i studien, att nå kunskap.

6.1.2. Lärprocesser och minne

De processer som enligt Park et al (2017) utförs vid läsning, läroprocesser och förmågan att minnas visar sig i resultatet vara nära sammankopplat till de nätverk av medium och processer deltagarna konstruerat kring sin läsning.

Enligt McLuhan (2013) definieras medium som en förlängning av oss själva, något som utför saker vi inte kan eller som kan effektivisera saker och processer. I studiens resultat berättar deltagarna om TTS-programmen som ett medium vilket fungerar på ett vis som stämmer överens med McLuhans (2013) definition, som en förlängning av deltagarna. Deltagarna beskriver TTS-programmen som ett medium för att läsa, förstå och minnas texter bättre. Till exempel säger Becky (2021-05-26) att hon kan använda TTS-program för att läsa texter när hon tappat energi och ork, Alma (2021-06-25) säger att hon använder TTS-program för att läsa texter som är svåra att läsa genom att se. TTS-programmen blir en

förlängning av deltagarnas sinnen som i dessa exempel kan effektivisera deras läsprocesser. TTS-programmens potential att inverka positivt på läsande och lärande är i samklang med Young & Stover (2018), Keelor (2017), Salse Rovira et al (2014) och Craig & Schroeder (2018) funnit i sina studier.

I likhet med vad Gruner et al (2017), Park et al (2017) & Wood et al (2018) fann i deras studier är läshastighet den faktor som mest märkbart effektiviseras av TTS-program enligt deltagarna själva. Dennis (2021-06-01), till exempel, säger att han genom sin användning av TTS-program lärt sig att läsa genom att lyssna i en hög hastighet. Intressant är att deltagarna, var och en utav dem, skapat nätverk av olika medium och metoder som används tillsammans under deras läsning. Att synliggöra TTS-programmen och hur de kombineras med medium och processer i nätverken kan vara en pusselbit i hur, enligt Sha (2010), TTS-programs multimodalitet kan påverka lärandesituationer.

Deltagarnas nätverk av medium delar inte bara likheter i hur de är konstruerade, där är även gemensamma övergripande funktioner som de olika nätverken utför. Genom att följa McLuhans (2013) mediumteori går det att identifiera och analysera de medium som finns i nätverken, vilka andra medium de i sin tur innehåller, men även hur olika medium samarbetar. Att sedan titta på de medium och processer deltagarna utför genom sina nätverk går det att hitta likheter i förhållningssätt till skrift som primärt muntliga talspråkliga kulturer (Ong, 1990) besitter.

6.2. Utförande nätverk

De nätverk som alla deltagarna konstruerat har som överordnad uppgift att möjliggöra utförandet av de processer och metoder som låter dem läsa och minnas texter. Genom nätverken utför deltagarna processer och metoder för att läsa. För att begreppsliggöra nätverken definieras de härnäst som "utförande nätverk". Nedan beskrivs nätverken, vilka medium de innehåller, mediums roller i nätverken och de processer som nätverken utför för att diskuteras i förhållande till hur deltagarna använder nätverken för att navigera sig kring skrift i en primärt skriftlig kultur.

Varje nätverk innehåller ett medium som utgör en kärna vilket i studiens resultat representeras av dator eller mobil. McLuhan (2013, s 13) säger att innehållet i ett medium alltid är ett annat medium. Datorn och mobilens är i McLuhans (2013) definition arketypiska elektroniska medium då de innehåller åtskilliga andra elektroniska medium och i deltagarnas nätverk har som huvudsaklig roll att möjliggöra alla de olika digitala processer och digitala medium som är inblandade i deltagarnas läsning.

TTS-programmens position i nätverken fungerar som en motor. För att deltagarna ska kunna läsa genom att lyssna måste texter gå genom motorn. När texter går genom motorn producerar den texter i ljudlig

form genom artificiella röster. Ong (1990) säger att talet är något som alltid rör sig framåt (s 53). Även om text, som i denna studie innebär olika former av skrift, inte är tal så är text i ljudlig form på många sätt likt tal. Både tal och den ljudande texten rör sig framåt, de finns endast tills dess att de slutat klinga. En stor skillnad här är att genom skrift, text, som en teknologi (Ong 1990) har den ljudande formen av text gjorts beständig. Deltagarna har makten att få den artificiella rösten att ljuda texten igen och igen och när rösten ljudar text innebär det att motorn är i rörelse. Att behandla text genom och på ett ljudligt vis är ett exempel på hur primärt skriftliga och talspråkliga kulturer möts för att skapa något nytt.

Människor i primärt skriftliga kulturer använder sig utav skrift och texter för att förhålla sig till världen (Ong 1990). Skrift och texter fungerar både för att teckna ned information och som något att läsa för att få ut information, som en kollektivt upprätthållen och kontinuerligt påbyggd minnesbank vilket förlänger människors förmåga att minnas och lära sig kunskap (McLuhan 2013)(Ong 1990). Skriften som medium fungerar alltså genom två väldigt konkreta funktioner, antingen lägger människor till eller så utviner de information (Ong 1990). Det vill säga, antingen skriver människor ned något eller så läser de något. Precis som skrift utgör ett bränsle som kan röra människors tankar framåt (Ong 1990) utgör skriftliga texter ett slags bränsle för nätverkens motor som ger den möjlighet att röra sig framåt. Deltagarna matar in texter i motorn så att de i sin ljudliga form kan avkodas, begripliggöras, omvandlas till kunskap och minnas. För att konkretisera resonemanget kring text som bränsle används Almas erfarenheter av när hon behöver använda TTS-program för att läsa. Alma (2021-06-25) säger att språket i nyhetsnotiser är "lätt" med "enkla förklaringar" och att hon läser dem genom att se men att hon med andra texter måste "slå på talsyntesen" för att läsa och då gör det genom att lyssna. När Alma läser genom att se fungerar text som ett bränsle som direkt låter hennes tankar röra sig. Men, när Alma läser genom att lyssna, genom TTS-program, fungerar text som ett bränsle för TTS-programmet som i sin ljudliga form sen sätter hennes tankar i rörelse.

Nätverken innehåller ett omfattande komplext minne som består av medium och tekniker vilka kan göra kunskap beständig. Nätverken innehåller även ett arbetsminne, eller närminne, som tillhandahåller kortare anteckningar och utför processer och funktioner som är mer nära kopplat med "motorn i rörelse". Det komplexa minnet är möjligt genom "skriften som en teknologisering av ordet" (Ong 1990) och uppbyggt utav de teknologier och medium som kan förstärka skriftens förmåga att "färdas och bestå". I deltagarnas egna uttryck är minnet uppbyggt av och fungerar genom tankekartor som kan innehålla koncept och större teman, elektroniska och fysiska anteckningar i längre former, bilder som förankrar mening. Närminnet innefattar medium som röstmemo, färgkoder i både text och anteckningar, fysiska och elektroniska dokument med kortare anteckningar. Nedtecknande av anteckningar som tillhör närminnet sker ofta parallellt med läsprocesserna. Anteckningar som går genom arbetsminnet har ofta

brådskande syften, att minnas något som går att summera kort eller som endast kräver kortare avbrott under tiden TTS-program läser upp texter. Detta exemplifieras i Dennis (2021-06-01) inspelning av röstmemo eller Almas (2021-06-25) nedteckning av ord som är svåra att uttala. De processer som deltagarna utför och de metoder som ligger till "närminnet" är inte olika de sätt att behandla kunskap som är utmärkande för talspråkliga kulturer. Till exempel använder deltagarna närminnet på ett "redundant vis" men de gör även kunskap "konkret för att vara lättillgänglig" (Ong 1990, s 53,55,56), och kan på så vis underlätta sina läsprocesser.

Det sista medium som identifierades i nätverken är index eller register. Dessa två är båda medium men också funktioner i nätverken. De lagrar konkret information som, vilken författare som skrivit en text, när texten skrivits, direkta citat, tabeller, definitioner av begrepp, var begrepp kan finnas i texter, saklig information med mera. Index eller register har en övergripande och på samma gång djupdykande funktion i nätverken. De visar vart information kan hittas i nätverken. Dennis (2021-06-01) beskrivning av hur han använder ctrl F-funktionen visar hur ett index kan se ut i deltagarnas nätverk. Genom att använda texter i sin helhet som index/register över sig själva är de i Dennis version förfinade som medium på ett flertal sätt som traditionella index/register inte är. Indexet kommer alltid, till exempel, att innehålla en total mängd av information, allting som står skrivet i en text kommer alltid att finnas där. I en omvänd tolkning av McLuhans (2013) definition av vad ett medium är, innehåller detta medium huvudsakligen sig själv och det är poängen. Dock är detta typ av index direkt sammankopplat med tankeförmågan och minnet hos den människa som nyttjar det. Rätt frågor måste ställas till ctrl F-funktionen. Vad behöver jag veta? Alltså, vilket ord eller vilken fras skriver jag i sökfältet. Vilka fraser eller ord är förknippade med kunskapen jag letar efter? Det vill säga att det som skrivs in i ctrl F-sökfältet, i de flesta fall, behöver vara genomtänkt för att kunna ge sökaren rätt ord i rätt sammanhang i en text för att vara relevant för den information som eftersöks. Rätt ord i rätt kontext. Rätt frågor måste även ställas till användaren. Vet jag vad det är jag behöver veta? Den som använder ctrl F-funktionen behöver veta vilken kunskap den behöver. Kommer jag ihåg begrepp och ord som jag behöver söka efter? Precis som Ong (1990) säger, "man vet det man minns" (s 46), är frågan om minne något som behöver beaktas om man använder detta typ av index, för alla frågorna som man kan behöva ställa sökfunktionen och sig själv som användare av funktionen. Men till hjälp har deltagarna det "komplexa minnet" och "närminnet" för att skapa frågor åt ctrl F-funktionen.

När nätverken läggs ut på detta vis liknar de ett personligt avtryck av deltagarna. Så som planet effektiviserar förmågan att snabbare förflytta människor och gods effektiviserar TTS-program deltagarnas förmåga att läsa. Om McLuhan (2013) beskriver medium som förlängningar av människan vill jag lägga till att dessa inte är proteser utan en utveckling och komplettering av de metaforiska

lämmar som de förlänger. Det går att analysera nätverken i ett ännu mer omfattande micro- som makroperspektiv. Dock är det i studiens intresse att avgränsa beskrivningar av nätverkens sammansättningar här för att kunna diskutera dem på ett meningsfullt sätt.

7. Sammanfattningsvis

Syftet med denna studie har varit att undersöka och synliggöra hur människor med nedsatt läsförmåga navigerar sig kring skrift i skriftliga kulturer med hjälp av TTS-program. Detta gjordes genom det teoretiska ramverket som Ongs (1990) teorier om skriftliga och talspråkliga kulturer och McLuhans (2013) mediumteori bildar tillsammans. Genom halvstrukturerade intervjuer samlades det material som senare kom att svara på studiens frågor utifrån analyser ur studiens teoretiska disposition. I den första frågeställningen “hur ser läsprocesserna ut när deltagare läser med TTS-program?” visar resultatet att deltagarnas läsprocesser stämmer överens med Park et als (2017) beskrivning av de processer som utgör läsning och de olika sätten att läsa som Tattersall Nolin och Wallin (2020). Resultaten visar även att deltagarna ofta går mellan de två sätten att läsa beroende på flera faktorer som till exempel känslotillstånd och energi. Intressant är att deltagarna utför en mängd andra processer vid läsning som kompletterar deras läsprocesser. I den andra frågeställningen “hur uppfattar deltagarna mediet TTS-program?” visar det sig att mediet, i enlighet med McLuhans (2013) mediumteori, uppfattas och fungerar som en förlängning av dem. Programmet träder in där deltagarna har svårt att läsa och får en kompletterande roll i läsning vilken fungerar som ett stöd i situationer där de navigerar skrift. I den sista frågeställningen “Hur använder deltagarna TTS-program?” ger resultatet ett rikt omfång av svar. I förhållande till vilken typ av text deltagarna läser, deras känslotillstånd och deras energi används TTS-programmen på olika vis. Deltagarna anpassar TTS-programmens uppläsningshastighet, sättet de läser på (genom att se eller att lyssna eller båda samtidigt), byter mellan röster, startar och stannar uppläsning. På så vis används TTS-programmen på sätt som reflekterar deltagarna i den stund de läser. Men, det stora fyndet i denna frågeställning är att TTS-programmet är ett av många medium som används vid deltagarnas läsning. Dessa olika medium och de processer som utförs genom dem bildar tillsammans de “utförande nätverken” vilka deltagarna konstruerat för att läsa och navigera sig kring skrift i en skriftlig kultur.

7.1. Vidare forskning

I resultatdelen av denna studie uppdagades att den för deltagarna mest effektiva metoden för att minnas och komma ihåg text var att kombinera de två sätten att läsa, att läsa genom att se och lyssna samtidigt. Detta fynd väckte ett stort intresse hos mig men avgränsades till resultatdelen och togs inte upp i diskussionsdelen eftersom jag såg det som något utanför studiens syfte att undersöka. Dock är denna läsmetod något som jag i framtida studier skulle vilja undersöka vidare i tron om att det kan ge insikt i hur medium kan förstärka människors förmåga att nå kunskap. Slutligen skulle jag vilja forska vidare på

en större skala om de “utförande nätverken” för att nå en djupare förståelse av den livsvärld människor skapar åt sig själva genom medium.

8. Appendix

Appendix 1. Text till deltagare

Hej!

Jag heter Max Pahmp och läser medie och kommunikationsvetenskap på Södertörns högskola. Jag har själv dyslexi och använder Tortalk. I min C-uppsats ska jag undersöka hur människor använder talsynteser. Jag letar efter fem till sex deltagare för att intervjua dom kring deras användande av programmet. Intervjuerna kommer preliminärt att ske mellan vecka 19 och 20 via zoom.

Appendix 2. Intervjuguide

Använder du dig av andra medel när du läser? Vill du utveckla?

Fysiska/digitala anteckningar, inspelningar, foton, musik (Förslag för att sätta igång tankar om andra medel)

Använder du dator, mobil eller båda när du läser med TTS?

Följdfrågor: Läser du olika typer av texter beroende på om du läser på mobil eller dator? Varför det tror du?

Föredrar du datorn/mobilen än på mobilen/datorn för att läsa?

Hur tycker du att läsoplevelsen skiljer mellan dator och mobil?

Kan du beskriva hur du använder programmet för att läsa?

Finns där funktioner du använder ofta? (OCR, läs vid musläpp, highlight, webläsarfunktionen (mobil))

Finns där funktioner i programmet du tycker är viktiga? Hur fungerar dom?

Om du kunde lägga till eller ändra något i programmet hur du vill, vad skulle du göra då?

Hur?

Använder du dig någon gång av "läs inte inom parentes" funktionen? När då? Påverkar det hur du uppfattar texten

Vilken läshastighet använder du vanligtvis? Skiftar du läshastighet någon gång? (Vid olika typer av läsning eller texter)

Behöver du ibland läsa om stycken? Hur kan det se ut när du läser om?

Känner du att talsyntesprogram hjälper din läsning? Hur?

Använder du kvinnlig eller manlig röst vid läsning? Vet du varför du valt den rösten? Upplever du någon skillnad mellan rösterna? Byter du ibland mellan?

Finns där en ungefärlig tid du brukar läsa per sittning? Kan den variera? Känner du att lästiden kan skifta mellan olika typer av texter? Varför tror du att den gör det?

Referenslista

- Couldry, N. 2010. *Why Voice Matters*. Publicerad på web: London: SAGE Publications 2010.
- Craig, D. & Schroeder, L., 2019 *Journal of Educational Computing Research*, 2019, Vol. 57. Text-to-Speech Software and Learning: Investigating the Relevancy of the Voice Effect. Publicerad på web: journals.sagepub.com. Nedladdad: 2021/05.
- Denscombe, M., 2018. *Forskningshandboken [Elektronisk resurs]: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2018.
- Gruner, S. Östberg, P. Hedenius, M. 2017. *Journal of Special Education Technology: The Compensatory Effect of Text-to-Speech Technology on reading comprehension and Reading Rate in Swedish Schoolchildren With Reading Disability[...]*
- Hammersley, M & Atkinson, P. *Ethnography: Principles in practice*. [Elektronisk resurs] 3. uppl. London: Routledge 2007. (Senare utgiven) Johanneshov: TPB, 2010.
- Karakas, A., 2017. *Advances in Language and Literary Studies*. Vol. 8, Issue 5. 2017. *English voices in 'Text-to-speech tools': representation of English users and their varieties from a World Englishes perspective*. Publicerad på web: journals.aiac.org.au. Nedladdad: 2021/08
- Keelor, J., 2017. *Examining Comprehension of Children with Reading Difficulty following reading with Text-to-Speech Features*. Cincinnati: University of Cincinnati 2017.
- Kvale, S., 2009. *Den Kvalitativa Forskningsintervjun [Elektronisk resurs]*. 2. uppl. Enskede: TPB, 2009.
- Mcluhan, M. 2013. *Understanding Media: The Extensions of Man*. [Elektronisk resurs]: Ginkgo Press 2013.
- Mars, A., 2016. *När Kulturer Spelar Med I klassrummet: En sociokulturell studie av ungdomars lärande I musik*. Luleå: LTU 2016.
- Meyer, N.K. & Bouck, E.C., 2014. *Journal of Special Education Technology*, Vol. 29, Issue 1. *The Impact of Text-to-Speech on Expository Reading for Adolescents with LD*. Publicerad på web: journals.sagepub.com. Nedladdad: 2021/08.

- Ong, W. 1990. *Muntlig och Skriftlig Kultur: Teknologiseringen av Ordet*. 2 uppl. Gråbo: Anthropos, 2007.
- Park, J.H., Takahashi, K., Roberts, K.D., & Delise, D., 2017. *Assistive Technology*, Vol. 29, NO. 3. 2017. *Effects of text-to-speech software use on the reading proficiency of high school struggling readers*. Publicerad på web: pubmed.ncbi.nlm.nih.gov. Nedladdad: 2021/08
- Salse Rovira, M. Ribera Turro, M. Satorras Fioretti, R.M. & Centelles Velilla, M., 2014. *Procedia Social and Behavioral Sciences. Multimodal Campus Project: Pilot test of voice supported reading*. Publicerad på web: sciencedirect.com. Nedladdad: 2021/08
- Sha, G., 2010. *British journal of educational technology*, Vol. 41. 2010. *Using TTS voices to develop audio materials for listening comprehension: A digital approach*. Publicerad på: bera-journals.onlinelibrary.wiley.com. Nedladdad: 2021/08
- Tattersall Wallin, E & Nolin, J., 2020. *New Media & Society*, 2020, Vol. 22. *Time to read: Exploring the timespaces of subscription-based audiobooks*. Publicerad på web: journals.sagepub.com. Nedladdad: 2021/05.
- Wood, S.G., Moxley, J.H., Tighe, E.L. & Wagner, R.K., 2018. *Journal of Learning Disabilities*, 2018, Vol. 51. *Does Use of Text-to-Speech and Related Read-Aloud Tools Improve Reading Comprehension for Students With Reading Disabilities? A Meta-Analysis*. Publicerad på web: journals.sagepub.com. Nedladdad: 2021/08.
- Weibull, L. & Wadbring, I., 2020. *Det svenska medielandskapet [Elektronisk resurs]: Traditionella och sociala medier i samspel och konkurrens*. 2 uppl. Stockholm: Liber, 2020.
- Young, C & Stover, K., *The Reading Teacher*, Vol. 67, Issue 4. *"Look what I did!" Student conferences with text-to-speech software*. 2013.